

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์และธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและแน่นแฟ้นและเป็นความสัมพันธ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด จากลักษณะของความสัมพันธ์แบบที่มนุษย์ถูกควบคุมโดยธรรมชาติในสมัยก่อน ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์แบบมนุษย์เอาชนะธรรมชาติ ในบางพื้นที่บนพื้นโลกมีลักษณะของความสัมพันธ์เป็นแบบมนุษย์กำลังถูกทำลายโดยธรรมชาติ (มนัส สุวรรณ, 2532)

อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายเกี่ยวกับการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ถูกกำหนดไว้แล้วแต่มิได้หมายความว่าการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยจะประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้ สาเหตุหลักของการดำเนินงานที่ไม่ประสบความสำเร็จมี 2 ประการ คือ ประการแรก เกิดจากนโยบายหรือแผนที่กำหนดขึ้นนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะกำหนดมาจากเบื้องบนเป็นหลัก (Top-down) ประการที่สอง เกิดจากการกำหนดนโยบายหรือแผนที่ปฏิบัติโดยกลไกของรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยที่ผ่านมาการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขาดจุดเน้นเรื่องการจัดการในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง รวมทั้งขาดการประสานงานอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและการที่รัฐไม่เปิดโอกาสและกระจายอำนาจความรับผิดชอบให้แก่องค์กรประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในประเทศไทยก็เช่นกันการพัฒนาประเทศส่งผลให้สภาพสิ่งแวดล้อมเสีย ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมากมายทั้งทางด้าน ดิน น้ำ ป่าไม้ มลพิษต่างๆ ทำให้จำเป็นต้องมองความสำคัญถึงการแก้ปัญหาเหล่านี้ การพยายามในด้านการกระจายอำนาจการปกครองเน้นความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นมุ่งเน้นท้องถิ่นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทั้งในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ให้มากขึ้นทั้งการให้ความสำคัญต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งในการให้ความสำคัญในครั้งนี้ได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ออกมาบังคับใช้แล้วเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 ทำให้มีการยกฐานะสภาตำบล ทำให้มีการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปี เฉลี่ยปีละไม่ต่ำกว่าหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท (หรือตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด) ประกาศจัดตั้งเป็นองค์การ

บริหารส่วนตำบล โดยให้ทำเป็นประกาศกระทรวงมหาดไทยและให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ระบุชื่อและเขตขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ด้วย (ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว และคณะ, 2542) ซึ่ง เป็นไปตามหลักการและนโยบายการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ ภายหลังจากฐานะ แล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลมีโครงสร้างและขอบเขตอำนาจหน้าที่มากมาย โดยเฉพาะด้านการ คู้มครอง ดูแล บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการจัดการด้านสาธารณสุขสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

เทศบาลตำบลอุโมงค์เป็นตำบลหนึ่งที่อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดลำพูนที่ได้รับเอา นโยบายการบริหารของประเทศมาใช้ เทศบาลตำบลอุโมงค์ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 มีพื้นที่ 20.09 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เทศบาลตำบลอุโมงค์ที่ตั้งชุมชนจะรวมกันอยู่เป็นแนวยาวริมสองฝั่งถนนเชียงใหม่ –

ลำพูนสายเก่า โดยมีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของสถานที่ประกอบธุรกิจการค้ารวมกันอยู่เป็นกลุ่ม ใหญ่ในบริเวณตลาดกลางป่าเหี้ยว และริมสองฟากถนนในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนั้นแล้ว ยังมี ร้านค้าขนาดเล็กตั้งกระจายอยู่ริมสองฟากถนนสายเชียงใหม่ – ลำพูนสายเก่าและห่างจากถนนเข้าไป ในซอยโดยมีกลุ่มใหญ่ตั้งอยู่ด้านเหนือและส่วนกลางของพื้นที่ และมีจำนวนน้อยลงในตอนใต้ ของพื้นที่ สภาพของที่พักอาศัยในบริเวณริมถนนส่วนใหญ่จะเป็นบ้านเดี่ยวสูง 1 – 2 ชั้นและมี บริเวณโดยรอบ และเมื่อห่างจากถนนใหญ่ออกไปจะเป็นบ้านเดี่ยวที่ตั้งอยู่ในสวนลำไย ล้อมรอบที่ พักอาศัยจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสวนลำไย ยกเว้นด้านใกล้ถนนซูปเปอร์ไฮเวย์ จะเป็นที่นา พื้นที่ริมสองฟากถนนซูปเปอร์ไฮเวย์ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นที่นา มีพื้นที่ว่างยังไม่ได้ถูกใช้งานรวมทั้งมีโรงงานและสถานที่ประกอบธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ จำนวนมาก เช่น โรงงานบริษัท ฟริโตเลย์ ประเทศไทย บริษัท ซี.เค.คาร์ตัน ไชว์รูมรถยนต์เซฟ- โรเรต โรงงานผลิตลำไยอบแห้ง โรงงานผลิตผ้า เป็นต้น ตั้งกระจายอยู่ห่างกันบนริมสองฟากถนน และพื้นที่ระหว่างถนนซูปเปอร์ไฮเวย์ไปจนถึงลำน้ำแม่กวงส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมโดยมี พื้นที่ พักอาศัยปนอยู่ด้วย

จากสถานที่ตั้งของเทศบาลตำบลอุโมงค์ เป็นชุมชนกึ่งเมืองที่มีอาคารพาณิชย์ บ้านเรือน ตลาด มีโรงงานประเภทต่าง ๆ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จำนวนมาก ร้านค้าทั่วไปมีจำนวนมากถึง

304 แห่ง ตลาดสด 3 แห่ง อีกทั้งจำนวนประชากรแฝงอาศัยอยู่จำนวนมาก เนื่องจากเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จำนวนมาก มีผลให้ออกมาต่อการควบคุมดูแล นอกจากนี้แล้วยังส่งผลให้มีการปล่อยขยะและของเสียออกมาเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การจัดเก็บ จัดทิ้งขยะ นอกจากนี้จำนวนสถานบริการต่าง ๆ ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างอาคารสูงบดบังทัศนียภาพของชุมชน มีแผ่นป้ายประกาศต่าง ๆ ติดอยู่ทั่วพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ ซึ่งไม่มีการจัดการที่ถูกต้อง ถูกสุขลักษณะ

จากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลอุโมงค์ ดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนี้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะทำการศึกษาถึงความตระหนักและจิตสำนึกของประชาชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน หากได้ทราบความคิดเห็นและความคาดหวังของประชาชนดังกล่าว จะสามารถนำความคิดเห็นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานของเทศบาลตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและการจัดการปัญหาในเทศบาลตำบลอุโมงค์
- 1.2.2 เพื่อศึกษาความตระหนักและจิตสำนึกของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 1.2.3 เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

1.3 ขอบเขตในการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้พื้นที่ศึกษา เทศบาลตำบลอุโมงค์ อ.เมือง จ.ลำพูน มีพื้นที่ 20.09 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมทั้งหมด 11 หมู่บ้าน

1.3.2 ขอบเขตของประชากร

ประชาชนที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ จำนวน 4,660 หลังคาเรือน

ตาราง 1.1 จำนวนครัวเรือน เทศบาลตำบลอุโมงค์ จังหวัดลำพูน

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวน (ครัวเรือน)
1	ชุมชนบ้านอุโมงค์	611
2	ชุมชนบ้านกอม่วง	290
3	ชุมชนบ้านสันทับตอง	156
4	ชุมชนบ้านอ่องกอก	238
5	ชุมชนบ้านป่าเหี้ยว	426
6	บ้านป่าลาน	326
7	ชุมชนบ้านเซตวันหนองหมู	576
8	ชุมชนบ้านไร่	472
9	ชุมชนบ้านป่าเส้า	662
10	ชุมชนบ้านชัยสถาน	554
11	ชุมชนบ้านแม่ร่องน้อย	349
รวม		4,660

ที่มา: เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ข้อมูล ณ เดือน มกราคม 2550

1.3.3 ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับขยะมูลฝอย การจัดการภูมิทัศน์เมือง และศึกษาการจัดการปัญหาขยะมูลฝอย และปัญหาการจัดการภูมิทัศน์เมืองว่าเทศบาลตำบลอุโมงค์มีการดำเนินการอย่างไรบ้าง นอกจากนี้เพื่อศึกษาความตระหนักและจิตสำนึกของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมว่า ประชาชนรับรู้และเข้าใจในสภาพปัญหาขยะ ภูมิทัศน์เมืองหรือไม่ และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะ ภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างไรบ้าง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ผลการศึกษาใช้เป็นข้อเสนอแนะต่อเทศบาลตำบลอุโมงค์ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับการจัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาและจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

1.4.2 ผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

1.5 นิยามศัพท์ทั่วไป

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน

เทศบาลตำบล หมายถึง เทศบาลตำบลอุโมงค์ อ.เมือง จ.ลำพูน ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา
ความตระหนัก หมายถึง ความรู้ความเข้าใจอย่างทอ่งแท้ในสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ของประชาชน

จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกรับผิดชอบ ผูกพัน และห่วงใยในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์

การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง การที่ประชาชนสามารถรับรู้ถึงข่าวสารสิ่งแวดล้อมสถานการณ์สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการรับรู้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

ความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือความคิดเห็นด้วยวิจรรย์ญาณเกี่ยวกับการคาดคะเนหรือคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าควรจะมี ควรจะเป็นหรือควรจะเป็นตามความเป็นความเหมาะสมต่อสถานการณ์หรือสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน

ความรู้ ความเข้าใจ หมายถึง ระดับความเข้าใจในสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน

ขยะมูลฝอย หมายถึง ของเหลือทิ้งจากการใช้สอยของประชาชน หรือจากกระบวนการผลิต การบริโภค จากกิจกรรมทั้งภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิทัศน์เมือง หมายถึง สภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น ดึก อาคาร วัดและสถานที่สำคัญ รวมไปถึงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในชุมชน